

Wechselsmanns Gandhi-skildr

År 2000 har av FN utlysts till året för fredskultur. En stor svensk-sydafrikansk filmsatsning har premiär på fredag. Filmen heter *Där våldet slutar börjar kärleken*, med undertiteln *Gandhi i Sydafrika*. Bakom produktionen står svenska Maj Wechselmann och en ung sydafrikansk filmproducent.

Envis. En arbetsmyra som drivs av rättvisepatos. Så beskriver Ouida Smith, en 30-årig sydafrikansk filmproducent, sin nästan dubbel så gamla partner Maj Wechselmann.

"Snarare är jag kamikazepilot", kontrar Wechselmann och citerar Karen Blixens motto:

"Navigare necesse est, vivere non est necesse."

Med andra ord: att inte göra film vore som att dö.

Förening för ensamma entreprenörer

Film är således blodigt allvar för denna filmare – 43 filmer sedan 1969 – och ofta arg-sinta vänsterdebattör som är nybliven ordförande i Off, Oberoende filmares förening. Off organiserar de svenska filmentreprenörer som sällan eller aldrig backas upp av sto-

ra filmbolag utan får försöka trola med knäna för att få fram pengar till det de brinner för. I fallet Gandhi har Wechselmann exempelvis lyckats med konststycket att gifta ihop Kväkarna och KFUM-KFUK med LO, TCO, Sida och Svenska Filminstitutet, för att nämna några av dem som är med och finansierar och distribuerar filmen.

Dessutom har hon hemfallit åt reklam. I kommersiell tv. Hon har betalat 112 000 kronor för 30 sekunders trailer om Gandhifilmen i TV4. Samt köpt filmande reklamplats på nätet, en så kallad banner visas på hemsidorna för Rotary och Unicef.

Har den gamla radikalen, som tidigare i år fick det danska Scherfigpriset instiftat till minne av författaren och debattören Hans Scherfig, gått och blivit kommersiell?

"Nja, i så fall i mycket blygsam skala. Men en sak är säker. I dag måste man hitta nya vägar för att fånga uppmärksamheten, och vill man få sina filmer distribuerade krävs uppfinningsrikedom."

Svårt hävda sig mot konkurrenterna

Maj Wechselmann och hennes kolleger står sig i regel slätt i konkurrensen med de amerikanska distributionsbolagen som ofta kör ut sina storfilmerna i uppmot hundra kopior, somliga av dem så kallade parallellkopior finansierade av svenska skattebetalare via Svenska Filminstitutet, och tvingar på biografägarna avtal som innebär att deras filmer blockerar salongerna oavsett om publiken kommer eller ej.

Maj Wechselmann har fyra kopior av *Där våldet slutar börjar kärleken*. Tack vare samarbetet med folkrörelser och kristna organisationer kommer de också att kunna visas utanför de större svenska städerna, annars visas svensk så kallad smal film så-

Wechselmann skildrar i sin film olika händelser i Mahatma Gandhis liv, dels med fiktionens hjälp, dels genom autentiska arkivbilder. I Sydafrika inspirerade Gandhi till bildandet av ANC 1912.

lan på biografier utanför Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. Dessutom har filmen försetts med ett studiematerial som är avsett att gå ut till alla svenska gymnasies-

skolor. Den ska också visas i föreningar och organisationer, kommer även i SVT med det lider.

Vad kommer vi då att få se? Dramadokumentären om Mahatma Gandhis ickevåldskamp för indiernas sak i Sydafrika strax före och efter förra sekelskiftet är mycket wechselsmannsk: händelser i Gandhis liv, handfast dramatiserade med skådespelare i sydafrikanska miljöer, varvas med

inklippta arkivbilder och intervjuer rätt upp och ned framför fast kamera.

Marika Lagercrantz är speakerröst som förklarar och sätter in Gandhi i historisk

"Filmen visar hur en blyg och ganska vek människa utvecklade mod och kampvilja då omständigheterna och hans samvete så krävde"

kontext. Ibland blir det engagerande, ibland mer som en föreläsning. Maj Wechselmann har ju aldrig varit rädd för det didaktiska. En sak är dock säker: filmen bärs av ett patos, mot förtryck och för alla människors rätt till ett värdigt liv oavsett etnisk och social hemvist. Den visar dessutom hur en blyg och ganska vek människa utvecklade mod och kampvilja då omstän-

Filmkaparen Maj Wechselmann kämpar mot jättarna i branschen.

Ögonblick då epoker möts

Odödliga ögonblick handlar ofta om extraordinära möten. Stanleys möte med Livingstone hör dit. Ett sådant ögonblick var även, att döma av det andliga innehållet, mötet mellan Goethe och Beethoven – två av den europeiska kulturhistoriens giganter – i Tiplitz den 19 juli 1812.

Att mötet var av ömsesidig djupgående betydelse för den mest berömda dikteren respektive tonsättaren i sin tid, kan vi utan vidare föreställa oss. Men vad finns där å andra sidan att hämta för oss utöver rena anekdoter och "coffee table"-lektyr? Jag har inte provat er goda vilja förgäves. En av de händelser som inträffade under Beethovens och Goethes gemensamma promenad utmed Biliner Straße har nämligen stor symbolisk betydelse. Två distinkt skilda epoker i Europas historia framträder plötsligt i tydlig relief och oförsonlig motsatsställning. Bakgrunden var följande.

PÅ GATAN MÖTTE Beethoven och Goethe oväntat ett sällskap från det kejserliga hovet. Goethe, belevat Geheimeråd och allt, steg då artigt åt sidan och bugade med

hatten i hand. Beethoven däremot sköt blott obetydligt upp sin i pannan, lade armarna i kors över bröstet och fortsatte framåt, så att det i stället blev hovsällskapet som blev tvungen att stiga åt sidan för att låta honom passera.

Man skulle kunna frestas att tro att Goethe därefter försökte ta Beethoven i upptuktelse (när allt kom omkring hade ju revolutionen varit en fransk angelägenhet), men det blev i stället Beethoven som gav Goethe en reprimand, i det han hävdade att prinsar och prinsessor alltid hade funnits och alltid kommer att finnas, medan det endast finns och kommer att finnas en Beethoven och en Goethe.

I själva verket, ansåg Beethoven, måste man lära dessa människor att stiga åt sidan då

Musikgeniet möter mästerekalden.

sådana som vi passerar, i all synnerhet som vi nu behagar uppträda tillsammans.

Beethoven konkluderade sedermera i ett brev att "hovluften behagar Goethe mer än vad som anstår en diktare", medan Goethe, konciliant och kanske ironiskt, för sin del konstaterade "att Beethoven förvisso inte har orätt när han finner världen avskyvärd, men att han därmed inte heller gör den mer njutbar vare sig för honom själv eller andra."

Det var, som man förstär, inte bara två konstnärstemperament som här möttes, utan inkarnationen av "l'ancien régime", med dess i hövlighet inlindade esprit,

och den individualistiska, självförhållande, tillika mänskligt förbrödande, revolutionstiden. I praktiken stod Goethe redan på de försvinnandes sida, medan Beethoven i flammande appeller och prometeuskt trots riktade sig till den ännu inte födda framtiden. För den ene var konventionen ännu ett levande bevis för respekt, för den andre tom formalia.

I DAG KAN VI TYCKA att Beethoven hade helt och hållet rätt: varför skulle vi nu över huvud taget bry oss om att försöka minnas dessa efemära hovmänniskor? Men samtidigt som vi uttalar denna uppenbara sanning får vi inte glömma att den konst som både Beethoven och Goethe representerade, var sprungen ur en förfinad europeisk kulturmiljö som helt enkelt vore otänkbar utan sin aristokrati. Även Beethovens burdusa sätt och stolta självmedvetenhet gav på sitt sätt uttryck för en obetydlig känsla av inre adel. Men just denna inre och stolta hållning, som så påtagligt talar ur Beethovens musik, har ingenting att göra med revolutionspöbelns urskillningslösa blodtörst. I likhet med Goethes dikt, och ibland hans prosa,

vänder den sig förblommat till det sanna och sköna i människan.

En ung människa kommer alltid att känna igen sig i Beethovens reaktion inför godtycklig konvensan. Det fordras större livsfärdighet för att förstå, och förmodligen ännu större för att uppskatta det pedagogiska och mänskligt förebildliga i Goethes hållning.

TILLÄT MIG DÄRMED att avslutningsvis komma med en personlig beaknelse. Jag har egentligen aldrig riktigt förstått mig på Goethe, utan har likt en av fångarna i Platons grotta slutit mig till hans storhet av den skugga han kastat över andra av mig beundrade gestalter.

Jag finner det således mest njutbart att höra talas om vad Goethe har sagt (såsom i Eckermanns samtal) och betytt för andra, medan jag alls inte vill veta vad Beethoven har betytt för någon – jag föredrar hans sång utan ord. Således utgör den ene en långsam och filterrad verkan genom generationer av diktare, filosofer och musiker, medan den andre är en elementär uppenbarelse som jag antingen sväljer hel och hållen eller inte står ut med.

LARS HOLGER HOLM